

بقلم : فاضل محقق مدرسی چهاردهی

میمای بزرگان

۱۵ - فاضل تونی از دانشمندان بنام بود مشرب « اخباری » داشت کتاب « الوافیه » را در علم اصول نوشت ، قیل و قالی در حوزه های علمی روحانی راه انداخت .

سید صدر که اورا سید سند هم میگویند از حکمای اسلامی است شرحی بر آن کتاب نوشت .

سید محسن اعرجی کتاب را بشدت بحث و انتقاد نمود که تا کنون شرح علامه اعرجی مورد توجه فضلا و دانشمندان روحانی است ، این رشته از تحقیقات ریشه روش اخباری را خراب کرد .

حاج میرزا حسن مجتهد شیرازی مشهور در حوزه های درسی خود در نجف و سامرا به تالیفات و آراء علامه اعرجی استناد مینمود . آقا سید حسن صدرالدین مؤلف کتاب تأسیس « الشیعه لعلوم الاسلام » تالیفات سید اعرجی را در حوزه درس خود در کاظمین بحث مینمود .

۱۶ - میرفتاح مراغه ای در نجف بود سال هزار و دو بیست و پنجاه هجری قمری در آنجا وفات نمود ، از شاگردان حوزه درس شریف العلماء مازندرانی و حاج جعفر نجفی و وحید بهبهانی بشمار میرود .

درفقه و حدیث از اعلم دانشمندان زمان بود کتاب العناوین مشتمل بر نود و شش عنوان در قواعد عمومی فقه و مشکلات مهم را نوشت ، این کتاب از مهمترین و نفیس ترین کتابها بشمار میرود . با آنکه دو مرتبه چاپ گردید هنوز قدرش مجهول است .

۱۷- میرزا علی آقا ایروانی از استادان بنام فقه و اصول در نجف بشمار میرفت همه روزه دهها نفر در درس او شرکت داشتند و از افادات علمی استاد بهره‌مند میشدند.

یکی از شاگردان ایشان آقای سید محمد حسین طباطبائی مقیم قم مؤلف تفسیر «المیزان» بود.

محقق ایروانی کتابی بنام حاشیه بر مکاسب شیخ انصاری نوشت و در طهران بچاپ رسید، حاشیه بر کتاب کفایه او جلد اول آن در طهران چاپ گردید و از دقیق‌ترین حواشی بر کتاب محقق خراسانی است.

در برابر استاد خود آخوند ملا محمد کاظم خراسانی و استاد بزرگ شیخ مرتضی انصاری سخنان دقیق و آراء علمی دارد، از اساتید پارسا و پاکدامن و مسلمان زمان بشمار میرفت.

استاد ارجمند ما محقق بزرگ آفاضیاءالدین عراقی «سلطان آبادی» مکرر مرا میگفت: هنگامیکه با حاج میرزا علی آقا ایروانی برخورد میکنم صحبت علمی بمیان می‌آید در برابر آراء و نظریات ایشان تأمل و اندیشه مینمایم، چه دانائی است محقق و مدقق و صاحب نظر.

رساله در فروع علم اجمالی و لباس شکوک ایروانی در طهران بچاپ رسید و از شاگردان محقق خراسانی بشمار میرفت.

۱۸- شیخ عبدالکریم خوئینی از شاگردان حوزه درس شریعت اصفهانی و آخوند ملا محمد کاظم خراسانی بود بعدها در قم رفت و در همانجا وفات کرد، درس استاد خود محقق خراسانی را بفارسی نوشت، چون دانشمند بود بعضی از یادداشتهای درسی استاد خود آخوند خراسانی را با آراء و نظریات علمی خود بصورت تألیف در آورد.

در این شرح فارسی کفایه سخنان استاد خود محقق خراسانی را نوشته است و

آراء و نظریات خود را در کتاب دیگر نوشت .

میتوان گفت تنها شرح فارسی بر کفایه همین کتاب است گرچه در عبارت فارسی نارسا است ولی طلیعه ایست که کم در زبان فارسی مورد توجه گردیده و رونویسی از آن بر میداشتند و بالاخره همان یادداشتها را بصورت شرح و ترجمه کفایه در آورد و در پنج جزء در قم بچاپ رسید و دانشجویان اصول فقه از آن استفاده میکنند .

۱۹- حاج شیخ عبدالکریم یزدی مجدد حوزه علمی روحانی قم کتابی بنام «درر» در علم اصول فقه نوشت و تا کنون دومرتبه چاپ شده .

این کتاب که در حقیقت خلاصه ایست از تقریرات دروس آقا سید محمد اصفهانی که مؤلف با آراء و نظریات دقیق خود در علم اصول فقه برای صدها دانشجو در اراک و بعد در قم تدریس مینمود .

چون حاج شیخ کاظم مجتهد شیرازی از اساتید بزرگ حوزه علمیه نجف از دوستان و یاران دیرین حاج شیخ عبدالکریم بود و این دو دانشمند روحانی بزرگ بیکدیگر عقیده علمی و دینی داشتند حاج شیخ کاظم شیرازی مؤلف کتاب حاشیه بر مکاسب بعربی حواشی بر کتاب اصول فقه حاج شیخ عبدالکریم یزدی نوشت و در چاپ دوم آن با اصل کتاب در قم بچاپ رسید .

شیخ عبدالکریم یزدی اجازه اجتهاد کمتر بفضلا و دانشمندان میداد ، تنها اجازات اجتهاد بقلم حاج شیخ کاظم شیرازی را تأیید مینمود از جمله اجازات اجتهادی همه خوش بختانه نگارنده این سطور دارای چنان اجازه اجتهادی است!

دقت نظر و ذوق سلیم روش اصول فقه یزدی، شیرازی نموداری از اصول فقه حوزه علمی سامرا است .

۲۰- آقا شیخ محمدعلی قمی از فضلاء مقیم کربلا و بعد در قم بود ، از اساتید فقه و اصول بشمار میرفت دانشمندی وارسته و پارسا بود ، کتابی بنام حاشیه بر کفایه

نوشت که در دو جلد بچاپ رسیده.

این کتاب در حقیقت تقریرات بحث آخوند ملا محمد کاظم خراسانی است، مؤلف از دانشمندان بزرگ و پارسایان بنام مقیم کربلا و قم بود.

۲۱- استاد محقق و ارجمند ما حاج شیخ محمد حسین اصفهانی، فقیه حکماء و حکیم فقهاء بود، از شاگردان حوزه بحث آخوند ملا محمد کاظم خراسانی بشمار میرفت، دروس محقق خراسانی را در فقه و اصول با دقت علمی و فلسفی در آمیخت، آراء او در چند جلد کتاب تألیف شده است، استادان معاصر و فضیلاى مذهب جعفری بآراء و نظرات محقق اصفهانی توجه و دقت دارند.

کتاب های اجاره، اجتهاد و تقلید حاشیه بر مکاسب شیخ مرتضی انصاری در دو جلد، اصول حدیث، از شاهکارهای علمی است که بقلم محقق اصفهانی برشته تحریر در آمد است.

استاد محقق، شیخ محمد حسین اصفهانی کلیاتی از حکمت اسلامی را وارد فقه و اصول ساخت و در بحث های اصولی و فقهی دقت و نظریات فلسفی و منطقی را وارد کرد.

طرح نوینی افکند و فلسفه شری را تا آنجا که ممکن بود در فقه و اصول وارد ساخت اشعار بسیار شیوایی و فارسی سرود که دیوان های او چاپ گردید.

شرح کفایه اصفهانی در سه جلد در تهران و قم چاپ شد و دقیق ترین کتابی است در علم اصول فقه که تا کنون بعقیده من این رشته از تحقیقات برای اجتهاد و تقلید بکار میاید، فقه اسلامی زنده ترین قوانین جهانی است جنبه عملی آن بیشتر از جنبه علمی آنست، قیل و قال مدرسه در محیط علم ممکن است خوب باشد ولی برای فرد و اجتماع بکار میاید، فقه اسلامی با اوضاع و احوال پیشرو است و عقربه زبان به عقب بازگشت ندارد.

دین اسلام در آغاز عصر طلائی باهمت مردم با ایمان تا وسط اروپا پیشرفت،

۲۲- تقریرات اصول فقه استاد ارجمند ، و محقق بزرگ آقا ضیاء الدین عراقی در پنج جلد بزرگ بقلم شاگردان حوزه بحث استاد تألیف و در نجف بچاپ رسید در این دوره اصول فقه سخنان و آراء و نظرات محقق خراسانی کاملاً از میزان علمی حلاجی شده است .

و چون محقق بزرگوار و استاد اجل افاضیاء الدین عراقی بهترین و بزرگترین شاگردان حوزه درس محقق خراسانی بود ، در زمان حیات استاد شاگردانش بدرس آقا ضیاء عراقی میرفتند و بر کرسی تدریس محقق خراسانی ایشان درس میگفتند ، در تمام دوره دروس فقه و اصول که بامدادان و شامگاهان صدها طلبه دانشمند پای منبر محقق و مدقق عراقی حاضر میشدند و از افادات علمی استاد بهره مند میگرددند .

سخنان و آراء محقق خراسانی در درس استاد علامه عراقی زیر و زبر میشد . اینها نمونه کوچکی از قدرت اندیشه و بیان و جولان علمی اساتید بزرگ ما بود ، خدایش رحمت کناد .

۲۳- آقا سید محسن طباطبائی حکیم امروز از اساتید بزرگ و مراجع تقلید مذهب جعفری است .

کتاب کفایه خراسانی را بعربی شرح ساده‌ای نوشت و در دو جلد بچاپ رسید ، چون در سلاست اسلوب و قدرت قلم در اساتید مذهبی یکتا است شرح کفایه تألیف حکیم مورد توجه و استفاده دانشجویان علم اصول فقه است ، آقا سید محسن حکیم که از مراجع تقلید جهان تشیع است و از شاگردان حوزه درس آقا ضیاء الدین عراقی در نجف بود و چندی هم بدرس آقامیرزا محمد حسین نائینی میرفت آراء و نظریات محقق خراسانی را بسیار روشن و دل‌پذیر بنام شرح کفایه تألیف نمود .

۲۴- شیخ محمد سلطان مقیم اراک از فضالای حوزه علمی نجف بود تقریرات درس محقق را خراسانی نوشت .

چون در مدت اقامت خود در اراك دید کتبی که در اصول فقه تألیف و منتشر میگردد، آراء و نظریات محقق خراسانی را اساتید بزرگ معاصر به بحث و انتقاد می پردازند يك دوره اصول فقه بنام حاشیه بر کفایه تألیف نمود و هفت جلد آن را بعربی در اراك بچاپ رسانید .

در این دوره اصول تمام سخنان استاد بزرگ را نوشت و ایرادات علمی و منطقی که بر نظرات محقق خراسانی استادان ارجمند و محقق آقا ضیاء الدین عراقی و آقا میرزا محمد حسین نائینی وارد آوردند رد کرد و سخنان صاحب کفایه را بر کرسی برهان نشانید .

۲۵- شیخ محمد رشتی از شاگردان حوزه بحث آقامیرزا ابوالحسن مشکینی بود دروس استاد خود را در اصول فقه نوشت و کتابی تألیف نمود بنام حاشیه بر کفایه جلد اول آن در نجف بچاپ رسید .

علم عملی و علم خطری

هر علمی را چیزی هست که اندر آن علم از حال وی آگاهی جویند و چیزها دو گونه است :

گونه ئی آن بود که از حال کنش ما آگاهی دهد . - و این علم را علم عملی خوانند ، زیرا که فائده اش آنست که بدانیم ما را چه باید کردن تا کار این جهانی ما ساخته باشد و کار آن جهانی امیدوار بود . و دیگر آن بود که از حال هستی چیزها ما را آگاهی دهد تا جان ما صورت خویش بیابد .